

§ 1. ТАК ПОЧИНАЛОСЯ СТОЛІТТЯ

Мовою фотографії

1

На фотографії автомобіль їде назустріч кінному екіпажу. Оскільки перші автомобілі створювали багато шуму, коні нерідко лякалися, а візники вимушені були їх притримувати. Якщо ж машина ламалася, водіям глузливо кричали: «Їдь на коні!»

Як працювати з джерелом

Перед вами надзвичайно відоме свого часу фото, яке для багатьох сучасників виглядало дуже символічно.

У цьому посібнику ви часто зустрічатиметеся із різноманітними фотографіями. Важливо пам'ятати, вони не є лише ілюстраціями до тексту. Вони також самостійні джерела, які надають інформації не менше, а інколи навіть і більше, ніж текст. Тому важливо завжди користуватися правильним підходом до їх вивчення (дослідження).

Отже, визначимо своєрідний алгоритм (послідовність кроків) дослідження фотоджерел:

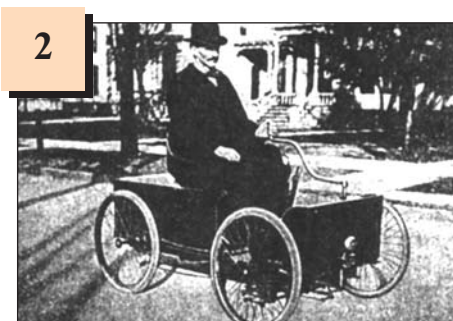
1. Опишіть, що ви бачите на фотографії (не шкодуйте часу на опис – найменша помічена вами деталь може мати важливе значення).
2. Які предмети, речі зображені на фото? Які з них автор, на вашу думку, хотів показати найбільш виразно? Чому?
3. Що роблять, чим займаються люди, зображені на фото?

4. Особливу увагу зверніть на те, чи люди позували для цієї фотографії спеціально. Чому саме в цей момент і на цьому місці опинилася людина з фотоапаратом?
5. Чи є на фото якась текстова інформація (плакати, реклама, підписи)? У якому зв'язку вона знаходиться з рештою зображень?
6. Якщо вам не відома дата фотографії, спробуйте за всіма можливими ознаками якомога точніше визначити час її появи.
7. Завжди слід брати до уваги, як співвідноситься інформація з фотографії з інформацією з інших джерел (текст, статистика, карикатура тощо), та намагатися створити цілісне уявлення.
8. Якщо ж джерела суперечать одне одному, то спробуйте з'ясувати – чому. Яку нову інформацію дає протиставлення різних джерел? Яке з них викликає у вас більшу довіру, чому?
9. Отже, яку максимальну інформацію ми можемо отримати, розглядаючи фото? На які запитання фотодокумент не може дати відповіді? Якої інформації бракує?

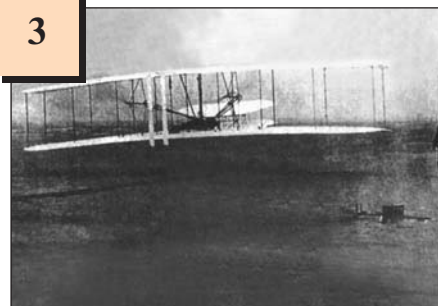

1. За цим алгоритмом проаналізуйте фото 1 та поясніть, чому воно було символічним. Дайте йому назву.

2. Проаналізуйте подані фотоматеріали. Що об'єднує усі ці фото? До якої сфери життя вони належать; а які сфери не відображені?

Генрі Форд у своєму авто.
США, 1896 р.

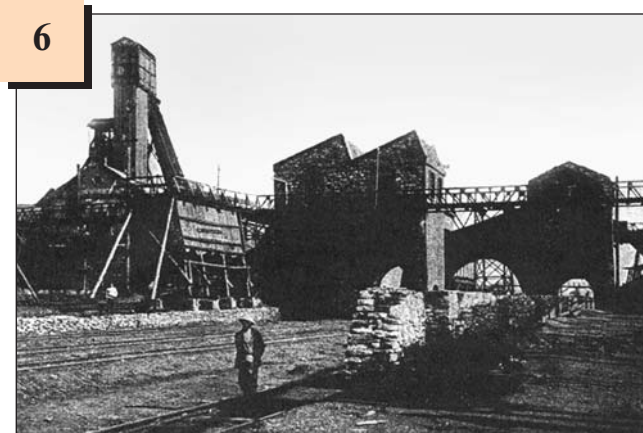
Перший успішний політ.
США, 1903 р.

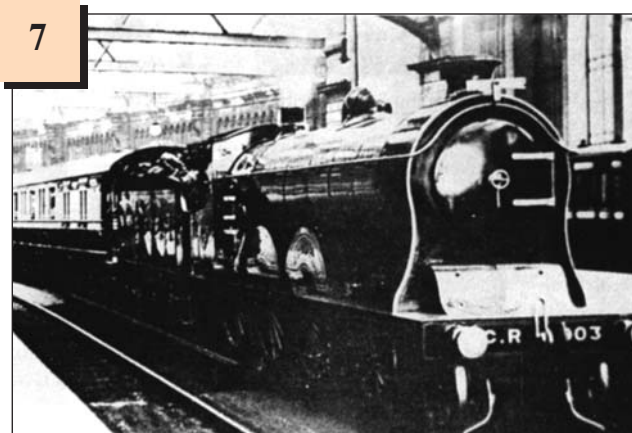
Центральний телефонний вузол Глазго.
Шотландія, 1890 р.

Прокладання трамвайної колії.
Велика Британія, 1905 р.

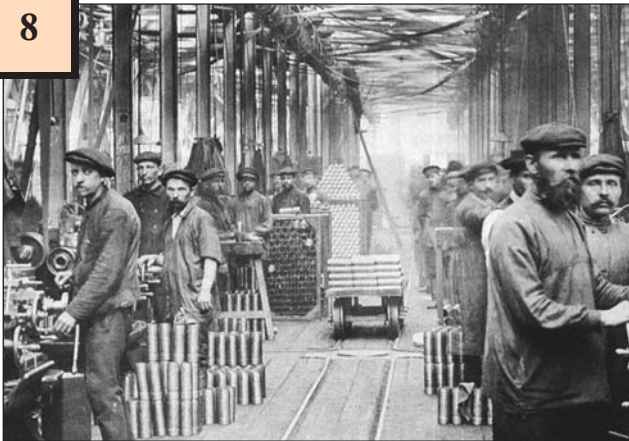

Шахта рудника.
Україна у складі Російської імперії, 1912 р.

Поїзд на вокзалі у Глазго.
Шотландія, 1910 р.

8

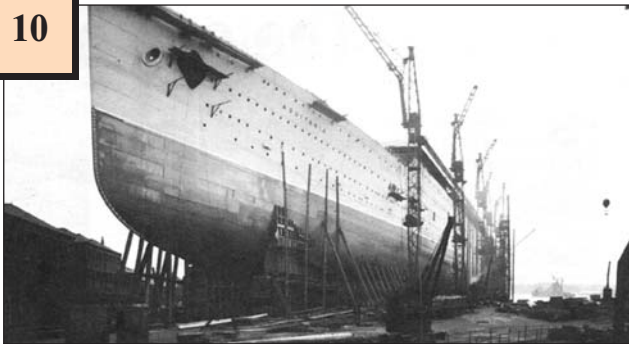
Робітники на заводі.
Росія на початку ХХ ст.

9

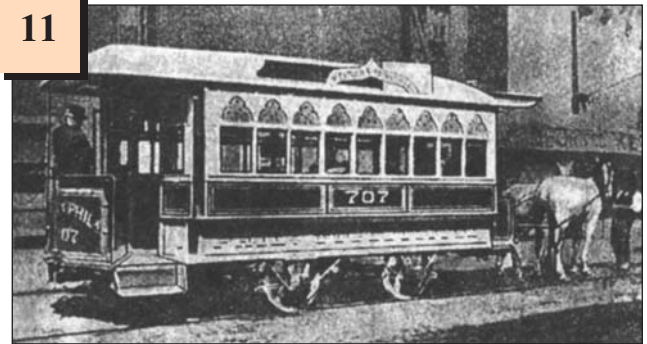
Будівництво опор мосту через Фортську протоку. Шотландія, кінець ХІХ ст.

10

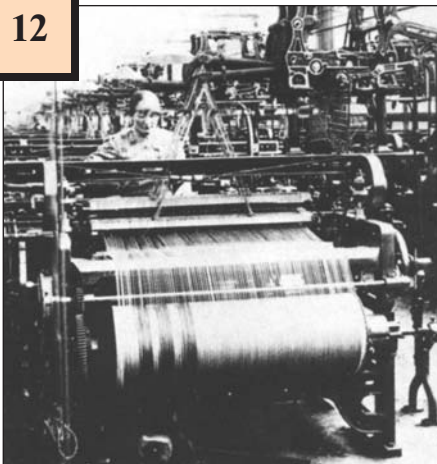
Спуск на воду корабля «Аквітанія».
Велика Британія, 1913 р.

11

Кінний трамвай (конка).
Росія на початку ХХ ст.

12

За ткацьким верстатом.
Німеччина, 1910 р.

13

Лондон на початку ХХ ст.
Велика Британія.

З. Який загальний образ початку ХХ ст. створює цей фоторяд? Спробуйте дати йому назву.

4. Проаналізуйте наведені нижче текстові джерела 14–18; співставте їх із підбіркою досліджених вами фотодокументів.
5. Підберіть пари чи групи джерел (фото та текст), які доповнюють одне одне.
6. Що нового додали текстові джерела в образ епохи? Зробіть узагальнення у вигляді висновків.

14 Про розвиток літакобудування на початку ХХ ст.

О. Райт 17 грудня 1903 р. здійснив перший моторний політ. Він продовжувався на відстань 260 м на апараті, який було названо «Флайер» («Літун»).

У 1908 р. конструкторську діяльність розпочав І.І. Сікорський (1889–1972), який працював спочатку в Києві, а потім у 1912–1917 рр. у Петербурзі на Російсько-Балтійському заводі. У 1911 р. на його біплані С-6 було встановлено світовий рекорд швидкості – 111 км/год. У 1913 р. Сікорський створив перший у світі багатомоторний літак «Руський витязь», який мав політну вагу 4,2 т, довжину 30 м, розмах крила 27 м і 4 двигуни по 100 к. с. Літак було оснащено великою закритою кабіною. У серпні 1913 р. «Руський витязь», маючи на борту 8 чоловік, встановив світовий рекорд по тривалості польоту – 1 год 54 хв.

Виргинский В.С., Хотеевков В.Ф. Очерки истории науки и техники. 1870–1917 гг. – М., 1988. – С. 139, 140–141.

15 Про технічний прогрес у містах на початку ХХ ст.

[1896 р.] Г. Форд випробував свій перший автомобіль, виготовлений у майстерні, який, за його визнанням, «нагадував селянський візок». 1903 р. вже було засноване «Товариство автомобілів Форда», а 1906 р. побудоване перше триповерхове заводське приміщення.

До початку Першої світової війни підприємства Форда перетворилися на своєрідну імперію з філіалами в Англії, Австралії та інших країнах, де вироблялося 248 тис. автомобілів на рік.

Алексахкина Л.Н. Новейшая история. ХХ век. – М., 2001. – С. 14, 17.

16 Про будівництво мостів на зламі ХІХ–ХХ ст.

Початок «новітньої ери сталельних мостів» заклали арочний міст інженера Дж. Ідса через

річку Міссісіпі в м. Сент-Луїс (1874), балочний міст за проектом Сун Сміта через річку Міссурі (1879), висячий Бруклінський міст у Нью-Йорку батька та сина Реблінгів (1883) і консольний міст В. Бекера та Дж. Фоулера через Фортську протоку в Шотландії (джерело 9), (1890). Центральний проліт Бруклінського мосту мав біля 0,5 км, два прольоти Фортського мосту – по 520 м. Ще більший проліт мав Квебецький консольний міст у Канаді (1917). Перший міст, який повністю побудовано із легірованої (високовуглецевої) сталі, був Хелл-Гейтський арочний міст у Нью-Йорку (1917).

З 80-х років [ХІХ ст.] у будівництві транспортних та інших споруд поряд із сталлю дуже широко застосовували залізобетон.

Виргинский В.С., Хотеевков В.Ф. Очерки истории науки и техники. – С. 99.

17 Про розвиток індустрії та зв'язку в країнах Заходу на початку ХХ ст.

Паралельно зі зростанням видобутку вугілля змінюється обличчя європейської металургії. Розвиток металургії безпосередньо впливав і на будівництво: дедалі ширше застосовувались металеві конструкції, особливо наочно переваги металу над традиційними матеріалами виявлялися в будівництві мостів...

Будівництво деяких залізниць мало характер стратегічних сенсацій: такими є магістраль Схід–Захід у США, Транссибірська магістраль у Росії, магістраль Каїр–Мис Доброї Надії в Британській імперії. Але дійсно колосального значення для Європи набула мережа залізниць, які з'єднали між собою скромні містечка глибокої провінції з великими культурно-господарськими центрами. Телеграф працював і удосконалювався вже давно, а з кінця 70-х років [ХІХ ст.] почав поширюватися телефонний зв'язок. Одночасно розпочалася ера електричної лампочки.

Попович М. Нарис історії культури України. – К., 1998. – С. 381–382.

18 Про розвиток енергетики

Парова енергія охоплювала обмежені життєві та економічні простори, досі її можна було передавати тільки за допомогою зубчатих коліс і паса. Для того щоб парова енергія була скрізь, потрібно було би багато маленьких парових машин.

Ситуація змінилася після того, як почала розвиватися електрика, точніше кажучи – придатний для силового приводу змінний

струм високої напруги. Ряд сенсаційних виставок, що відбулися у 1880–1890 роках, ознаменували прорив у галузі використання електричного струму для освітлення та приведення в рух машин. Техніка більше, ніж будь-коли раніше, стала чарівним світом невидимої сили та яскравих ефектів. Тоді й постало цілісне уявлення про техніку як з'єднуючий та всюдисущий витвір і про технічний прогрес як безкінечне явище.

Йоахим Радкау
<http://his.1september.ru>

§ 2. СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА І СОЦІАЛЬНІ ЗМІНИ

2.1. Соціальна структура

19 Про різні типи суспільних взаємовідносин

Суспільство – це насамперед **певний тип взаємовідносин між людьми**. Історія знала суспільства, в яких окрема людина ніби розчинялась у колективі, не усвідомлюючи своїх особистих інтересів. Такі суспільства, як правило, згуртовує зовнішня загроза (природні умови, набіги завойовників тощо). Люди зв'язані між собою круговою порукою, їхнє життя регламентується численними наказами, заборонами, традиціями. І хоча всі в такому суспільстві рівні, всі й однаково безправні з точки зору відсутності в людей будь-яких особистих прав і свобод. Такий тип суспільних відносин називається **общинним**.

...Існують також суспільства, котрі будуються за принципом **корпорації** (групи), – ремісничі цехи, феодалські сходи, класи тощо. Усередині кожної корпорації вже чітко прослідковується нерівність, між членами групи йде боротьба за вище становище. Інтереси окремих людей підпорядковані інтересам цієї групи, яка, у свою чергу, забезпечує підтримку кожному з її членів... Цей тип суспільних відносин є більш прогресивним щодо общинного, через те що забезпечує велику свободу окремій особі...

У центрі **громадянського суспільства** перебуває **суверенна особистість**, яка володіє різними правами та свободами, насамперед «невідчуженими» – на життя, власність, свободу. Поведінка окремої людини повністю визначається її власними інтересами, на неї покладається і

вся відповідальність за свої дії. Така особистість понад усе цінує власну свободу, поважаючи разом з тим законні інтереси інших людей. Цінність людини визначається передусім її особистісними якостями, що стимулює в ній прагнення до розкриття і розвитку її здібностей. Самоцінність людської особи, її гідність є показником соціального прогресу, важливим загальноцивілізаційним досягненням...

Жарова Л.Н., Мишина І.А.
 История Отечества (1900–1940). – СПб., 1998. – С. 12–13.

20 Зміни у суспільній структурі

Серйозні зміни відбуваються у суспільстві та його структурі. Зростає рівень життя, поліпшуються умови праці та побуту, збільшуються тривалість життя і загальний добробут. Різко скорочуються крайні, дуже багаті й дуже бідні, верстви. Суспільство стає більш однорідним. Зникають станові привілеї. Значну кількість населення становлять нові середні верстви: фермери (у США), селяни-власники (у Франції – до 60 % населення), кваліфіковані робітники і взагалі «робітники» (наприклад, інженерно-технічний персонал), службовці, вчителі, лікарі, працівники сфери обслуговування. Їх часто узагальнено називають середнім класом.

Долуцкий И. И., Журавлева В.И.
 Всемирная история XX века. – М., 2002. – С. 58.